

SANDSVALEHOTELLET

Bill. Merk. Ledig leilighet

I perioden 18. april –18. mai 2005 ble det bygget en kunstig sandsvalekoloni ved Haukåselva. Konstruksjonen består av en halvmåneformet ramme av leca-blokker og er fylt opp av fin sand. Ytterste slemmelag er blandet med sand og jord for å skape en mer jordfarget fasade.

AvHåvard Bjordal

I månadsskiftet mars/april 2004 var eg saman med Stein Byrkjeland på studietur til Øst-England. Primært såg vi på forvaltning av våtmarker – både restaurering og kunstig tilrettelagde. England er langt meir gjennomkultivert enn det relativt urørde Noreg. Til gjengjeld finst det i Storbritannia svært mange vellukka døme på korleis ein kan re-

staure natur. Mange kunstige biotopar er artsrike, lett tilgjengelege og spennande. Den imponerande fugleintreresa på nabøya i sørvest kan gje både inspirasjon og idear som kan vere verd å ta med heim att.

Eitt av høgdepunkta var besøket på Rutland Waters – ein kunstig bygd innsjø, vannreser-

voir i eit neddemt dalføre der det også er tre naturreservat, stiar fugleuttkikkstårn, butikkar alle tenkelege artiklar med fuglemotiv anna av interesse for fuglefolk, sjå f. eks. <http://www.rutlandwater.org.uk/> Tilrettelegging for fugl i mange variantar, som kunstig bygde hekkehekkeøyar, fuglekassar for ulike artar – og ikkje minst kanskje verdens største fuglekasse: Ein kjempekonstruksjon med plass for 360 par sandsvaler! Det blir nå meldt at det i dag er endå fleire svaler i kunstige leiligheter!

Tim Appelton, leiaren for Rutland Waters, viste oss rundt og gav informasjon om fasilitetane. Han hadde sjølv vore med å sett opp denne tilrettelagde hekkekolonien for sandsvaler i 1998 og som sidan har vore i bruk kvart år. I fronten er det laga mange små innflygingshol knytt til røyrkanalar som delvis er fylte med sand. Denne konstruksjonen var tillaga slik at kvart sandsvalereir kunne kontrollerast gjennom små luker på innida.

Dermed kunne hekkesesongen kontrollerast. Når sandsvaleungane var høveleg store vart dei f. eks. ringmerka. Tim Appelton gav oss eit stensilert hefte på ca 30 sider; Best Practice Guidelines – Artificial bank Creation for Sandmartins and Kingfishers. Heftet gjev ei rekke opplysningar om kunstige reirkonstruksjonar for sandsvaler og isfugl. Bilder og byggeopplysningar med mål om omtale gjev eit godt grunnlag for dei som vil tilby sandsvalene innflyttningsklare bustader.

Etter denne turen vart eg skikkeleg motivert for å tilby også norske sandsvaler liknande husvære. Som sagt som gjort. Midt i april i 2005 hadde eg teke ein ringerunde og spurt om sponsoring av material til det som kunne bli ”Norges første sandsvalehotell” Alle svara ja og med god help av fuglevener hadde vi konstruksjonen ferdig medio mai same år. Bygget står tett ved elva på Haukås gard i Åsane, sør for Bergen kretsfengsel.

Sandsvalehotellet begynner å ta form

Dette er kommunal eigedom – eit våtmark som vart dyrka, men som naturen nå delvis har teke tilbake att. Har endå eit rikt biologisk mangfald. Tidlegare vart Haukåsmyrane rekna som fylkets beste hekkelokalitet for vipper. I dag er bestanden redusert, men endå med mange hekkande vipepar.

Bergen kommune arbeider nå med ein regulatingsplan for Haukås våtmarkspark. Her skal det i den tidlegare dyrka myra atter komme fleire nye dammar, tilbakeføring av den kanaлизerte elva til opprinneleg meandrerande form mm. Målet med våtmarksparken er å få skape gode vilkår for biologisk mangfald og med forsiktig tilrettelegging for læring og oppleving.

I vårt fylke er sandsvala generelt fåtallig, men kan neppe karakteriserast som sjeldan. Det er nokså vanleg med variasjonar i talet på sandsvaler frå år til år. I Bergen kommune er det faktisk usikkert om det framleis hekkar sandvale, men seinast sommaren 2002 vart det etablert ein liten koloni med 6-7 hol i ein sanddunge som var mellombels lagra på ein anleggsmølle ein knapp km lenger oppe i Haukåsvassdraget.

Her sende faktisk NOF-Bergen brev til anleggseigar om å ta omsyn til sandsvalene. Men sanddungen vart fjerna før ungane vart klekte. Var dette siste påviste hekkefunn av sandvale i Bergen? Kunne kunstige og trygge svlaehusvære få tilbake ein lokal bestand?

Våren 2005 var svært kald og svært få sandsvaler vart observert i Bergenstraktene. To sandsvaler vart sett i flukt også på Haukås, men ingen forsøk på hekking vart påvist dette året.

I Vår Fuglefauna nr 2 2005, s 72-75 skreiv Paul Shimmings nettopp ein artikkel om kunstige reirhol for sandsvaler. Eg lova då å skrive litt i Krompen om ”mitt prosjekt” som då allereie stod ferdig. Men artikkelen er blitt liggande som utkast – til nå. Det var liksom ikkje same stasen å fortelje om prosjektet utan at det hekka sandsvale (berre erle og stare). Dette er grunnen til ”svalehotellet” på Haukås ikkje er publisert før nå.

Kwart år har det vore observert både låvesvaler og nokre få sandsvaler i dette området – men så langt ser det heller ikkje ut til at det blir hekking her i år. Svalehotellet har likevel gode materialkvalitetar – og det vil stå til disposisjon for sandsvalene i mange år frametter. Om hekkesuksessen så langt er skuffande – så er det endå håp om å få sandsvalene attede i Bergen og Åsane. Men kvifor er kunstige hekkebiotopar for sandsvale ein suksess i Storbritannia, men så langt ikkje populært i Norge?

Den kjende fuglekassespesialisten Trond Vidar Vedum har også besøkt Bergen. Forutan foredrag i NOF-Bergen – var han også på Haukås og har seinare meldt om at dei byggjer sandsvalehus i Hedemark. Heller ikkje her har det så langt hekka svaler. Har likevel høyrt rykte om at huset vart øydelagt i flaum, men at det skulle byggast opp att. Det blir spennande å sjå når også ”norske sandsvaler” flyttar inn i moderne blokker. Kanskje må det gå ei tid, men så langt kjent har ingen endå fått svaler til å hekke spesielt tilrettelagde hekkehus endå. Rett nok er det kjent at sandsvaler kan hekke i murar, for eksempel som i fjøsmuren på Nesheimstunet ved Lønaøyane naturrervat i Voss.

Mens vi ventar kunne gjerne fleire forsøke å gje tilbod til ein art som heilt sikkert var meir regelmessig og talrik tidlegare.

Det er faktisk ikkje mykje oppdatert informasjon om sandsvalla i Hordaland, men gjennom den kommunale viltkartlegginga – tilgjengeleg på fylkesmannens nettside – sinnest ein del opplysningar og etter kvart blir også artsdatabanken ei viktig kjelde for oppdatert informasjon.

Når sandsvala er valt som årets fugl for 2010, så bør fugleinteresserte i fylket gjere ein ekstra innsats nettopp med å registrere og rapportere hekkefunn for sandsvaler. Observasjonane bør fortrinnsvis leggast inn på artsobservasjoner. Kanskje kan eg komme tilbake med å lage ein oppdatert status for Hordalands sandsvaler seinare?

Litt om sjølve sandsvalekonstruksjonen

Sandsvalehuset på Haukås er bygd som ein halvmåneforma kasse av lecablokker som er plassert på eit nes tett ved ei lia elv. Torva vart spadd bort og blokkene vart plassert på eit fundament av trykkimpregnert plank. Den avrunda forma som vender mot elva vart forma ved å hogge litt av blokkene med øks. Dette vart mura opp på vanleg måte med mørtel og armering. På framsida vart det laga ei rekke hol med litt varierande diameter ca. 5 cm.

Det har vore ulike råd for storleik, form og korleis kanalen innafor innflygingsholet skal vere. Derfor er det i dette tilfellet variert og notert systematisk korleis dei ulike hola er utforma. Nokre hol er forlenga med eit drenøringsrør med $\varnothing = 5$ cm og med lengde 15 – 30 cm.

Heile konstruksjonen er fylt med fin, nesten leiraktig sand. Det er lagt litt sand i alle hol, men mengda varierer frå svært lite til full. Slik sand er tilrådd fordi sandvalene nettopp er tilpassa for å grave ut eigne reirhol i sandbankar. I tilegg er det oppført detaljopplysningar om korleis tilhøva varierer i ulike hol. Kjem det svaler her seinare, kan dette brukast til å sjå om svalene har bestemte preferansar. I så fall får vi erfaring – som kan gjere nye prosjekt endå meir treffsikre.

Det finst ingen fasitsvar på korleis ein ideell sandsvalekoloni skal lagast. Her er der det berre å prøve seg fram. Vedlagde bilde viser korleis Haukås-konstruksjonen er laga. Engelske sandsvalehus viser også svært varierande form og storleik. Med kjennskap til sandsvala så er det berre å la fantasi og kreativitet styre!

Det er grunn til å rette ein stor takk til alle som har medverka og sponsa dette bygget. Særleg takk til desse som vederlagsfritt har gitt oss konkrete materialgaver:

Maxit a/s – Norsk Leca: Lecablokker og mørtel

Byggmakker Norgros Handel Reg.Vest:
Plank og dreneringsrør

Halvorsen grave- & transportservice a/s:
Sand fra anlegget ved Breisteinsvegkrysset

Bergen travpark - vaktmester Transport av sandmasser

Nesttun dagsenter (psykisk helsevern):
Fuglekasser.

Forfatters adresse:

Myrdalskogen 363, 5117 Ulset
Priv.tlf. 55184763, Jobb: 5556 6192
Mob. 97539167

